

ΘΕΣΗ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Ερώτηση του εκπαιδευτικού κατά H. Gaudig (αρνητική κριτική)

- είναι «πνευματοκτόνος»
 - εγκαθιστά την κυριαρχία του εκπαιδευτικού στην τάξη
 - εισάγει το αντικείμενο που επιθυμεί ο εκπαιδευτικός
 - καθορίζει δογματικά τους στόχους μάθησης
 - δεν αφήνει παρά ελάχιστα περιθώρια αυτονομίας στους μαθητές
 - περιορίζει ασφυκτικά τη δημιουργική διάθεση
 - εξανεμίζει κάθε διάθεση πρωτοτυπίας του μαθητή
 - αποθαρρύνει την επινοητικότητα του μαθητή
 - αποτελεί στοιχείο δασκαλοκεντρικής διδασκαλίας
 - δεν έχει θέση σε ένα «σχολείο από τη ζωή, με τη ζωή, για τη ζωή»
 - δεν είναι φυσική, γιατί ρωτά αυτός που γνωρίζει και απαντά αυτός που αγνοεί
- «Υπάρχει λοιπόν τίποτα πιο ανόητο από την πλαστή διδακτική κατάσταση που δημιουργείται στην τάξη, όταν ο εκπαιδευτικός προσποιούμενος άγνοια, ρωτά τους μαθητές του για πράγματα που αυτοί ποτέ δεν άκουσαν;»

Διδακτική ερώτηση κατά H. Aeppli

- δεν έχει σκοπό την πληροφόρηση
- βοηθά το μαθητή να εντοπίσει βασικά σημεία του μαθήματος
- συμβάλλει στην οργάνωση της διδασκαλίας
- παρακινεί το μαθητή να συγκεντρώσει την προσοχή του
- στρέφει την προσοχή του μαθητή σε κάποια άλλη οπτική γωνία του διδασκομένου
- συμβάλλει στη δραστηριοποίηση των μαθητών
- υποδιαιρεί το μάθημα σε βήματα ώστε κατανοώντας το κάθε βήμα συμβάλλει στην κατανόηση του όλου

Η διδακτική ερώτηση:

- δεν απορρέει από γνήσιο ενδιαφέρον του μαθητή, αλλά
- ελέγχει το επίπεδο γνώσεων
- συμβάλλει στην οικοδόμηση της κατάστασης απορίας και
- παρέχει κίνητρα για την αναζήτηση της απάντησης.

Λειτουργίες της διδακτικής ερώτησης στους μαθητές

- ενθαρρύνονται να διατυπώσουν τις γνώσεις τους
- αποκαλύπτονται οι σκέψεις και τα συναισθήματά τους
- ενισχύεται το ενδιαφέρον τους και αναπτύσσεται η γνωστική τους περιέργεια
- ενθαρρύνεται η διάθεση για επίλυση προβλημάτων, στοχασμό και διερεύνηση
- μαθαίνουν από τις εμπειρίες των άλλων
- εξασφαλίζεται και αξιολογείται η συμμετοχή τους στη διαδικασία μάθησης
- εντοπίζονται οι γνωστικές τους ελλείψεις
- ελέγχεται η επίδοση και διαπιστώνεται το επίπεδο σκέψης
- βελτιώνεται η ικανότητα κατανόησης εννοιών

Ερευνητικά δεδομένα

- Μεγάλο μέρος του διδακτικού χρόνου καλύπτει ο μονόλογος του εκπαιδευτικού και το υπόλοιπο μέρος καλύπτει ο κατευθυνόμενος διάλογος.
- Οι ερωτήσεις που απευθύνουν οι μαθητές είναι πολύ λίγες και δεν ξεπερνούν τις 5 ανά διδακτική ώρα.
- Το 60% των ερωτήσεων των εκπαιδευτικών είναι ερωτήσεις κατώτερου γνωστικού επιπέδου, το 20% είναι ανώτερου γνωστικού επιπέδου, ενώ το άλλο 20% αναφέρονται σε διαδικαστικά θέματα.

Ερευνητικά δεδομένα

- Ο ελεύθερος διαμαθητικός διάλογος είναι περιορισμένος.
- Ο εκπαιδευτικός υποβάλλει πολλές εξεταστικές ερωτήσεις ανά διδακτική ώρα.
- Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτήσεων των μαθητών (80%) αναφέρονται σε διαδικαστικά θέματα.
- Οι μαθητές απευθύνονται σχεδόν πάντα στον εκπαιδευτικό και σπανίως στους συμμαθητές τους.

Τρόποι αύξησης των μαθητικών ερωτήσεων και του ελεύθερου διαμαθητικού διαλόγου

- Παρουσίαση της διδακτικής ενότητας από το μαθητή.
- Εφαρμογή διερευνητικών διδακτικών μοντέλων.
- Εφαρμογή της συνεργατικής διδασκαλίας.
- Εφαρμογή της μεθόδου του σχεδίου εργασίας.

Χαρακτηριστικά της καλής διδακτικής ερώτησης

Εσωτερικά γνωρίσματα

- Συνάφεια με το διδασκόμενο θέμα.
- Συντομία στη διατύπωση.
- Καθαρότητα στη διατύπωση.
- Γλωσσική μορφή ανάλογη με το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών.
- Χαρακτηριστικές ερωτηματικές λέξεις στην αρχή της ερώτησης.
- Ποικιλία στη διατύπωση και τη μορφή.

Χαρακτηριστικά της καλής διδακτικής ερώτησης

Εξωτερικά γνωρίσματα

- βαθμός δυσχέρειας των εννοιών και των όρων ανάλογος με τη νοητική ανάπτυξη των μαθητών
- να βασίζεται σε γνώσεις που έχουν διδαχθεί ή είναι γνωστές στους μαθητές
- τόνος της φωνής ερωτηματικός από την αρχή
- να μεσολαβεί αναμονή ορισμένων λεπτών μέχρι να προσδιοριστεί ο μαθητής που θα απαντήσει
- να εμπλέκει στην απάντηση όσο το δυνατόν περισσότερους μαθητές

Μια διδακτική ερώτηση είναι τόσο καλή όσο και η απάντηση που προκαλεί.

Παθολογία της ερωταπόκρισης

- Έλλειψη ενδιαφέροντος του μαθητή σχετικά με την απορηματική κατάσταση που δημιουργήσε η ερώτηση.
- Βαθμός δυσχέρειας της ερώτησης υψηλότερος των δυνατοτήτων του μαθητή.
- Κακή διατύπωση της ερώτησης.
- Ελλιπής κατανόηση της ερώτησης.
- Ο μαθητής αδυνατεί να οικοδομήσει την απάντηση.
- Ο μαθητής δυσκολεύεται ή αδυνατεί να γλωσσοποιήσει την απάντηση.
- Δεν αξιολογείται σωστά η απάντηση από τον ερωτώντα.

Είδη ερωτήσεων

Προσδιορίζονται με βάση το είδος της απάντησης που προκαλούν:

- Κατώτερου – ανώτερου γνωστικού επιπέδου
- Απλές – ερωτήσεις εμβάθυνσης
- Συγκλίνουσες – αποκλίνουσες
- Κλειστές – ανοιχτές
- Γνώσεων – κρίσεως

Κατωτέρου – ανωτέρου γνωστικού επιπέδου ερωτήσεις

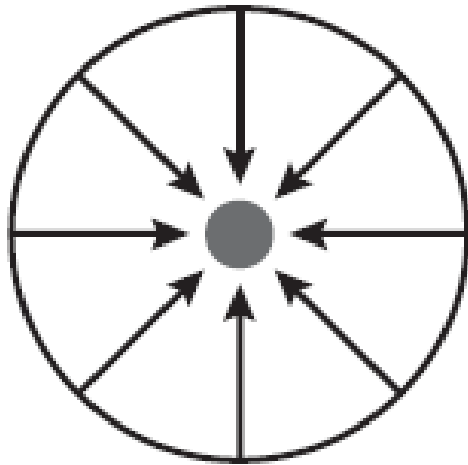
- Γνώση
- Κατανόηση
- Εφαρμογή
- Ανάλυση
- Σύνθεση
- Αξιολόγηση

Ερωτήσεις εμβάθυνσης

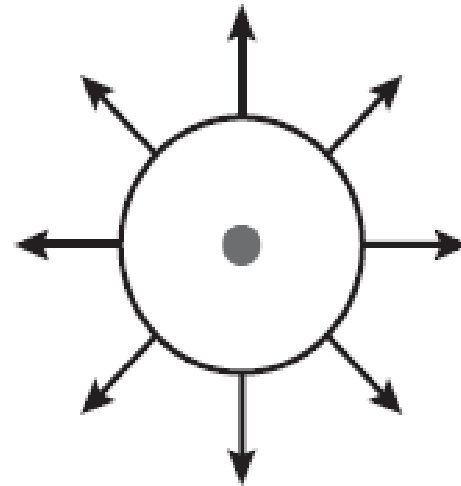
- Ζητούν από το μαθητή να διευκρινίσει μια απάντησή του.
- Ζητούν από το μαθητή να δικαιολογήσει μια απάντησή του.
- Συνδέουν την απάντηση του μαθητή με κάτι που ειπώθηκε νωρίτερα.
- Αποτελούν νύξεις που οδηγούν στη σωστή απάντηση.
- Αποτελούν ερωτήσεις προς τους άλλους μαθητές να πάρουν θέση στην απάντηση του συμμαθητή τους.

Ερωτήσεις συγκλίνουσας – αποκλίνουσας σκέψης

- Στηρίζεται στην κριτική ανάλυση και αξιολόγηση με βάση τη λογική = **μια κοινά αποδεκτή απάντηση**

- Πρωτότυπες ιδέες και μέθοδοι χρησιμοποιούνται για τη διαμόρφωση εναλλακτικών προτάσεων που διαφεύγουν από τα καθιερωμένα νοητικά σχήματα = **πολλές αποδεκτές απαντήσεις**

Ανοιχτές – κλειστές ερωτήσεις

Χαρακτηριστικά ανοιχτής ερώτησης:

- η απάντηση δεν μπορεί να προβλεφθεί από τον ερωτώντα
- έχει τη σφραγίδα της προσωπικότητας του απαντώντος
- επιτρέπει την προβολή της γνώμης του, τη διατύπωση ερωτημάτων, την έκφραση συναισθημάτων κτλ.
- η απάντηση είναι συνήθως εκτενής

Ερωτήσεις ανάκλησης πληροφοριών

- Οι απαντήσεις τους συνήθως περιορίζονται σε λίγες λέξεις.
- Οι απαντήσεις τους υπάρχουν αυτούσιες στο εγχειρίδιο ή στις σημειώσεις του διδάσκοντα.
- Οι απαντήσεις τους μπορούν άμεσα να χαρακτηριστούν ως σωστές ή λανθασμένες.
- Οι ερωτήσεις αυτές συνήθως ξεκινούν με το «τι;», «πού;», «πότε;».

Ερωτήσεις ανάκλησης πληροφοριών που έχουν και στοιχεία κρίσεως

- Οι απαντήσεις τους συνήθως καταλαμβάνουν έκταση μια έως δυο γραμμές.
- Οι απαντήσεις τους δεν υπάρχουν αυτούσιες στο εγχειρίδιο ή στις σημειώσεις του διδάσκοντα, αλλά προκύπτουν σχετικά εύκολα εάν το μάθημα έχει γίνει κατανοητό.
- Οι απαντήσεις τους είναι σωστές εφόσον περιλαμβάνουν τη σωστή εξήγηση, αλλιώς είναι λανθασμένες.
- Οι ερωτήσεις αυτές συνήθως ξεκινούν με το «πώς;».

Ερωτήσεις κρίσεως

- Οι απαντήσεις τους συνήθως καταλαμβάνουν έκταση περίπου μια παράγραφο.
- Οι απαντήσεις τους δεν περιλαμβάνονται στο εγχειρίδιο ή στις σημειώσεις του διδάσκοντα.
- Οι απαντήσεις τους είναι πάντοτε σωστές, αρκεί να έχουν επαρκώς τεκμηριωθεί.
- Οι ερωτήσεις αυτές συνήθως ξεκινούν με το «γιατί;», «τι θα συνέβαινε αν;» κ.ά.

Ερωτήσεις που πρέπει να αποφεύγονται

- Ερωτήσεις μονολεκτικής απάντησης.
- Διαζευκτικές ερωτήσεις.
- Ερωτήσεις για τις οποίες οι μαθητές διαθέτουν ανεπαρκή δεδομένα.
- Ερωτήσεις που έχουν το χαρακτήρα ημιτελών φράσεων.
- Εξωθητικές ερωτήσεις.
- Ρητορικές ερωτήσεις.
- Διπλές και πολλαπλές ερωτήσεις, ερωτήσεις με υποερωτήματα.
- Ονομαστικές με σκοπό την τιμωρία συγκεκριμένου μαθητή.
- Ερωτήσεις που εμπεριέχουν την απάντηση.

Αρχές υποβολής διδακτικών ερωτήσεων

- Οι ερωτήσεις πρέπει να απευθύνονται σε όλη την τάξη κατ' αρχήν και σε συγκεκριμένο μαθητή στη συνέχεια.
- Ο μαθητής πρέπει να έχει αρκετό χρόνο στη διάθεσή του για να σκεφθεί την απάντηση.
- Οι ερωτήσεις του εκπαιδευτικού πρέπει να τηρούν μια ισορροπία ανάμεσα σε ερωτήσεις κατώτερου και ανώτερου επιπέδου.
- Όταν ο εκπαιδευτικός θέτει μια ερώτηση στην τάξη, δεν πρέπει σχεδόν ποτέ να την απαντά ο ίδιος.
- Οι μαθητές πρέπει να πληροφορούνται για την ορθότητα ή μη των απαντήσεών τους.
- Οι ερωτήσεις στην τάξη πρέπει να υπηρετούν τον διάλογο.

Ερευνητικά δεδομένα

- Οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν περισσότερο χρόνο στους μαθητές με υψηλό επίπεδο επιδόσεων για να απαντήσουν στις ερωτήσεις τους.
- Οι εκπαιδευτικοί αντιδρούν διαφορετικά στις λανθασμένες απαντήσεις μαθητών με υψηλές και με χαμηλές επιδόσεις.
- Σε περίπτωση λανθασμένης απάντησης οι εκπαιδευτικοί επιτιμούν συχνότερα τους αδύνατους μαθητές και σπανιότερα τους καλούς.

Ερευνητικά δεδομένα

- Οι μαθητές με επιδόσεις επαινούνται σπανιότερα όταν δίνουν ορθή απάντηση σε σχέση με τους καλούς μαθητές.
- Οι εκπαιδευτικοί διατηρούν την οπτική επαφή και χαμογελούν περισσότερο στους καλούς μαθητές σε σχέση με τους αδύνατους.

(J. Brophy & T. Good, Rosenthal & Jacobson)

Θέση διδακτικής ερώτησης

- Η διδακτική ερώτηση στοχεύει στην οικοδόμηση της απορηματικής κατάστασης και πρέπει να δημιουργεί κίνητρα για την αναζήτηση της απάντησης.
- Η ερώτηση συμβάλλει στη γλωσσική καλλιέργεια του μαθητή γιατί του προσφέρει ένα γλωσσικό υπόδειγμα το οποίο καλείται ο μαθητής να επαναλάβει.
- Ο εκπαιδευτικός πρέπει να προσαρμόζει την ερώτηση στο αντιληπτικό και γνωστικό επίπεδο των μαθητών.

Θέση διδακτικής ερώτησης

- Ο εκπαιδευτικός πρέπει να προετοιμάζει μερικές τουλάχιστον από τις ερωτήσεις κατά το σχεδιασμό του μαθήματος.
- Η διατύπωση της ερώτησης μπορεί να ενισχυθεί με μη λεκτικά στοιχεία.
- Η διδακτική ερώτηση βοηθάει το μαθητή να σκέφτεται και να μαθαίνει ενεργητικά.
- Υπάρχει υψηλή θετική συνάφεια ανάμεσα στις ερωτήσεις υψηλού επιπέδου και στις απαντήσεις υψηλού επιπέδου.

Θέση διδακτικής ερώτησης

- Οι ερωτήσεις πρέπει να αξιοποιούνται ως κοινωνικοί ενισχυτές.
- Στους μικρούς μαθητές ο έπαινος που διατυπώνεται ευθέως έχει θετικά αποτελέσματα. Για τους μεγαλύτερους μαθητές η καλύτερη ενίσχυση είναι η χρησιμοποίηση των ορθών στοιχείων της απάντησης.
- Ο εκπαιδευτικός θέτοντας ερωτήσεις απευθύνεται κυρίως στη ζώνη της μέγιστης αλληλεπίδρασης.
- Τα αγόρια πιέζουν περισσότερο για να πάρουν το λόγο από τα κορίτσια.
- Η μεγαλύτερη παρουσία αγοριών σε μια τάξη αυξάνει τις πιθανότητες να αναπτυχθεί διάλογος, να ακουστούν διαφορετικές απόψεις και να υποστηριχθούν επιχειρήματα.

Διαχείριση της παύσης μετά την ερώτηση

- Μετά τη διατύπωση της ερώτησης πρέπει να παρεμβάλλεται μια παύση, η οποία εξαρτάται από τη δυσκολία της ερώτησης.
- Όταν ο εκπαιδευτικός περιμένει 5-6'' οι απαντήσεις των μαθητών είναι χρονικά πληρέστερες.
- Οι εκπαιδευτικοί δε δίνουν τον απαιτούμενο χρόνο αναμονής στους μαθητές, ώστε να επεξεργαστούν και να μορφοποιήσουν την απάντησή τους.

Διαχείριση λανθασμένης απάντησης

- Ο εκπαιδευτικός πρέπει να διατυπώνει μια άλλη ερώτηση κατώτερου επιπέδου.
- Ο εκπαιδευτικός πρέπει να τονίζει και να αξιοποιεί τα ορθά στοιχεία της απάντησης.
- Ο εκπαιδευτικός πρέπει να παρέχει στο μαθητή διευκρινιστικές ερωτήσεις προκειμένου να βελτιώσει τη σαφήνιά της απάντησης.

Ο εκπαιδευτικός δεν αρκεί να κάνει σωστές ερωτήσεις-πρέπει να βοηθά τους μαθητές να δίνουν σωστές απαντήσεις.

Απλούστευση ερωτήσεων

- Ο επιμερισμός της ερώτησης σε υποερωτήσεις.
- Η αντικατάσταση των αφηρημένων στοιχείων της ερώτησης με συγκεκριμένα.
- Ο διαφορετικός τρόπος διατύπωσης της ερώτησης.
- Η αναφορά μέσα στην ερώτηση στοιχείων υποβοηθητικών της απάντησης.

Διόρθωση και συμπλήρωση ερωτήσεων

- Ποιος μπορεί να μας πει για αυτά που είπε ο ...;
- Πού μπορεί να μας οδηγήσει η σκέψη της...;
- Αν πάρουμε υπόψη μας αυτό που μας είπες, τότε προκύπτει το εξής πρόβλημα...
- Αυτό θα μπορούσε να συνδυασθεί με ...
- Θυμήσου αυτά που λέγαμε για...
- Θυμήσου τον κανόνα σχετικά με...

Διδακτική αξιοποίηση ερώτησης

- Οι ερωτήσεις μπορούν να συνοδεύονται από χάρτες εννοιών, διαγράμματα, πίνακες κτλ.
- Οι ερωτήσεις μπορούν να παραπέμπουν για να απαντηθούν σε αναζήτηση υλικού από τη βιβλιοθήκη του σχολείου, το διαδίκτυο, τις συζητήσεις με τον εκπαιδευτικό, συζητήσεις με ειδικούς, γονείς των μαθητών κτλ.

Αντιδράσεις του εκπαιδευτικού στις ορθές απαντήσεις των μαθητών του

- αποδέχεται απλώς την απάντηση του μαθητή (29,09%)
- επαναλαμβάνει την ορθή απάντηση του μαθητή (18,84%)
- επαινεί το μαθητή (12,09%)
- συνεχίζει με νέα ερώτηση εμβάθυνσης (10,04%)
- επεξηγεί γιατί είναι ορθή η απάντηση (6,25%)
- συμπληρώνει ο ίδιος τη μερικώς ορθή απάντηση (6,32%)
- ζητάει από άλλο μαθητή να συμπληρώσει τη μερικώς ορθή απάντηση (5,79%)
- γενικεύει – επεκτείνει την απάντηση του μαθητή (5,35%)
- ζητά από τους άλλους μαθητές να κρίνουν την απάντηση (3,16%)
- δε σχολιάζει την απάντηση, αλλά συνεχίζει το μάθημα (3,07%)

(Ματσαγγούρας,1985)

Αντιδράσεις του εκπαιδευτικού στις λανθασμένες απαντήσεις των μαθητών του

- δίνει το λόγο σε άλλο μαθητή για να απαντήσει (24,58%)
- δίνει βοήθεια με νύξεις (13,2%)
- εξηγεί γιατί η απάντηση είναι λανθασμένη (8,12%)
- απαντά ο ίδιος στην ερώτησή του (7,48%)
- επαναλαμβάνει την ίδια ερώτηση (7,44%)
- ενθαρρύνει το μαθητή να συνεχίσει την προσπάθεια (7,19%)
- επιπλήττει – κρίνει το μαθητή (6,29%)
- αναλύει την αρχική ερώτηση σε επιμέρους ερωτήσεων (5,11%)
- ζητά από τους μαθητές να κρίνουν την απάντηση (5,05%)
- δεν εκφράζεται, ο μαθητής μένει απληροφόρητος (4,35%)
- επαινεί την προσπάθεια (1,91%)

(Ματσαγγούρας, 1985)

Σχολιασμός της μικροδιδασκαλίας

- Δημιούργησε ο εκπαιδευτικός κατάσταση απορίας με τις ερωτήσεις που έθεσε;
- Ήταν το γλωσσικό πρότυπο των ερωτήσεων του εκπαιδευτικού άξιο μίμησης;
- Ήταν οι ερωτήσεις ανάλογες του αντιληπτικού και γνωστικού επιπέδου των μαθητών;
- Είχε ο εκπαιδευτικός προετοιμάσει ορισμένες από τις ερωτήσεις που έθεσε;
- Η έμφαση στη θέση ερωτήσεων ενίσχυσε το δασκαλοκεντρικό χαρακτήρα της διδασκαλίας ή συνέβαλε στην αύξηση της συμμετοχής των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης;
- Συνέβαλε με τις ερωτήσεις του ο εκπαιδευτικός στην αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών της τάξης του;

- Αντέδρασε ο δάσκαλος στις απόψεις και σκέψεις των μαθητών του;
- Απαντούσε ο ίδιος στις ερωτήσεις που έθετε; Έδωσε το λόγο σε άλλο μαθητή σε λανθασμένη απάντηση;
- Ήταν οι ερωτήσεις του εκπαιδευτικού υψηλού επιπέδου ώστε να προκαλούν απαντήσεις ανάλογου επιπέδου;
- Έθεσε ο εκπαιδευτικός μια σειρά διευκρινιστικών ερωτημάτων ή επαναδιατύπωσε την ερώτησή του προκειμένου να βελτιώσει τη σαφήνειά της;
- Έδωσε ο δάσκαλος τον απαιτούμενο χρόνο στους μαθητές του να σκεφτούν την απάντηση ανάλογα με τη δυσκολία της ερώτησης;

- «Μοίρασε» εξίσου τις ερωτήσεις στους μαθητές ή ευνόησε κάποιους;
- Χρησιμοποίησε την ερώτηση ο εκπαιδευτικός ως μέσο για να βελτιώσει την πνευματική ανάπτυξη των μαθητών του ή για να κρατήσει την προσοχή τους στο μάθημα ή για να προλάβει προβλήματα πειθαρχίας;
- Χρησιμοποίησε ο εκπαιδευτικός τις ερωτήσεις ως κοινωνικούς ενισχυτές;
- Κατά τη διδασκαλία επαληθεύτηκε η πρόταση ότι ο εκπαιδευτικός συγκεντρώνει το ενδιαφέρον του στο τρίγωνο της μέγιστης αλληλεπίδρασης;
- Είχαν τα αγόρια υψηλότερη συμμετοχή από τα κορίτσια στη διδασκαλία ; Ήταν η συμμετοχή των αγοριών ουσιαστικότερη στις ανωτέρου επιπέδου ερωτήσεις;

Φύλλο παρατήρησης

1. Μερικές από τις ερωτήσεις ήταν προετοιμασμένες από το σπίτι.
2. Οι ερωτήσεις ήταν κατανοητές από τους μαθητές.
3. Ύστερα από κάθε ερώτηση μεσολαβούσε μια παύση ανάλογη με τη δυσκολία της.
4. Μερικές από τις ερωτήσεις απευθύνονταν σε συγκεκριμένους μαθητές, οι περισσότερες όμως σε όλη την τάξη.
5. Η ποικιλία των ερωτήσεων ήταν τέτοια, ώστε να καλύπτει πολλές κατηγορίες της ταξινόμιας γνωστικών στόχων.

Φύλλο παρατήρησης

6. Έγινε, όπου χρειαζόταν, διόρθωση και συμπλήρωση των απαντήσεων, ώστε να βοηθήσει τους μαθητές να διατυπώσουν καλύτερα τις απαντήσεις τους.
7. Έγινε, όπου χρειαζόταν, διόρθωση και συμπλήρωση των απαντήσεων, ώστε να βοηθήσει τους μαθητές να σκεφτούν βαθύτερα τις απαντήσεις τους.
8. Αποφεύχθηκαν διπλές η πολλαπλές ερωτήσεις.
9. Δε ερωτήθηκαν οι μαθητές με τη σειρά.